

חינוך לחיים

פרשת מסעי

לא ניתן לקנות עולם ביום אחד. כדי לעלות במעלות התורה וקניין המידות, צריכים שהות לעכל, להסתגל, להעריך. יש רק תנאי אחד: הרציפות והעקביות. יש שהגדירו את החיים בעולם הזה כצליחת נהר. על האדם מוטל להגיע מן הגדה האחת אל הגדה השנייה. אין גשר. אין סירה, רק שכבת כפור דקה צפה על פני המים. המצב ברור: אם הוא יקפוץ על הקרחון – מעטה הקרח ישבר והוא יטבע. אם הוא יישאר לעמוד חסר תנועה על הקרחון – ודאי ישקע. ישנה רק עצה אחת: כל הזמן להתקדם. ללכת בזהירות, עקב בצד אגודל, אך כל הזמן להמשיך קדימה – לא לעצור, אך גם לא לקפוץ. כך החיים שלנו עלי אדמות: מי שעוסק רק בחיי שעה, החי את חייו כאילו נשאר כאן לנצח, ואינו מתקדם לקראת חיי עולם הבא – טובע. מנגד – אסור לקפוץ בבת אחת – אין לנסות להשיג בבת אחת דרגות שאין בכוחו לעמוד בהן. העצה היחידה היא: להתקדם בזהירות צעד אחר צעד בעקביות ובהתמדה.

יסוד הדברים בפרשתנו 'אלה מסעי בני ישראל' ומיד מבארת 'ויחננו' לכאורה תרתי דסתרי?? אלא היסוד משום שכל חניה מבססת את הנסיעה!!! החניה היא שעושה את הדרך לבטוחה ומקדמת – הטיפוס המהיר, הנסיעה המפורזת, לא הן שיעניקו לנו את הסגולות המיוחדות של מסע והתקדמות. רק החניות שבעקבותיהן, רק ההתייצבות על סולם בטוח, שאינו רעוע היא שמעניקה לנו אחיזה במציאות הרוחנית.

כל מומחי החינוך אימצו את הגישה הלכה למעשה – וכך מסביר רבינו בחיי על הפסוק 'ונדעה נרדפה לדעת את ה' – כשחר נכון מוצאו' וכך מסביר 'מצינו בעניין השגתו יתברך שיצטרך האדם לחנך שכלו מעט מעט, ובזה תהיה השגתו עולה ומתרחבת והולכת, כעניין אור השחר, שמתחיל לזרוח מעט אור, ואחר כך הולך ומרחיב. כי יש אנשים שאינם יודעים לרדוף, ומבקשים להשיג הידיעה בבת אחת. ולכן אמר 'ונדעה נרדפה לדעת' שנדע תחילה איך נרדוף. וביאר איכות הרדיפה, ואמר 'כשחר נכון מוצאו' כלומר לא בבת אחת, אלא מעט מעט, כזריחת החמה'.

'ודבר נפלא גילתה לנו התורה' כותב הרב דסלר 'שעליה אפשרית רק על ידי עמל. הקב"ה הראה ליעקב אבינו בחלומו את מראה הסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, כדי ללמד שאי אפשר לעלות לרום המעלה בבת אחת כיוון שלא יהיה קיום לעליה כזו אלא צריך לעלות דרגה אחר דרגה על ידי שמתגברים על כל שלב ושלב של הסולם. השלבים הם העיכובים והקשיים שבכל דרגה, ורק על ידי שעמלים להתגבר על הקשיים והעיכובים, נעשית המדרגה קניין בנפש ואפשר לעלות למדרגה הבאה. 'נפש עמל עמלה לו' (משלי ט"ז) דרך העמל היא דרך קניין המדרגות!!

באבות כתוב 'והוי שותה בצמא את דבריהם' מסביר החיד"א כמו אדם שצמא למים, שאם ישתה הרבה בפעם אחת עלול להינזק אלא טוב בעדו לשתות קמעא קמעא – ככה תנהג גם כשתלמד מפי הרב. אל תחפוף שישפיע לך הרבה מדי תורה וחכמה בבת אחת. מוטב למד בהדרגה, ורק כשיעור שתוכל לעמוד בו... משל לתינוק היונק משדי אימו, אשר אם יבוא לפיו קילוח חלב הרבה בבת אחת, ייחנק. כל קיומו שהוא יונק לאט לאט, במידה ובמשורה!!!... וכך גם מסביר הגר"א על הפס' 'צדיק אוכל לשבוע נפשו' ... וכן בתורה: צדיק אוכל לשבוע – שלומד בכדי שיהיה שבע ואינו רואה עם מעט ואם הרבה, רק שיהיה יודע על בוריו, וישבע נפשו וקיים. אך בטן רשעים תחסר – כי אין כוונתם רק להתגדל בעיני הבריות וקובצין הרבה בפעם אחת, והוא אינו יכול לבלוע הרבה על ידי זה בטנם חסר, כמ"ש 'נעים כי תשמרם בבטן', ובהם יהיה בטנם חסר כי לא יישאר בנם מאומה'.

ר' ישראל מסלנט אומר שכמו במשחק השחמט ידוע שניתן לפעמים לוותר על מהלך מסוים כדי לקדם מהלכים רבים אחרים מאותה סיבה הורה ר' ישראל שלעולם אי אפשר להגיע אל השלמות בבת אחת. בקשת השלמות דורשת עבודה מאומצת ועיקבית, המנסה לדלג על שלבים רבים בסולם, עלול למעוד, ליפול ולהחבט קשות. ההליכה בשלבים אינה מהווה סתירה אל בקשת השלימות, אדרבה, זוהי הדרך היחידה המובילה אליה. אי לכך, צריך האדם להשתדל לתקן את מגרעותיו בשיטתיות ובעקביות מתמדת, אך גם באיפוק המתאים לדרגתו ואופיו. כך גם מלמדנו הגר"א בפירושו לספר משלי 'פלס מעגל לרגלך' צריך לפלס ולהעביר מעט מעט את המידות הרעות, כדרך הפלס, ולא לאחוז תיכף בקצה האחרון, עד שיתרגל למידות טובות יותר.

זהו הלקח הנלמד מפרשתנו 'ויסעו' – ויחננו' שכל חניה מבססת את הנסיעה. כל עצירה וחניה, להיערך, לעכל את המדרגות וההשגות – מבססת את כל הדרך שנעשתה עד הנה. והאדם יהא בטוח בצדקת דרכו, אם כל מסע ומסע יהיה לו את החזק של החניה.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

(בנועם שיח)